

ZAKONSKI OKVIR ZA MIKROKREDITNI SEKTOR JE NUŽNO UNAPRIJEDITI

Mikrokreditni sektor u Bosni i Hercegovini ima direktan i indirektan uticaj na oko 20 posto stanovništva. Klijenti mikrokreditnog sektora su najosjetljivije kategorije stanovništva, osobe koje iz bilo kojih razloga nemaju pristupa tradicionalnim finansijskim institucijama. Kako se formira cijena mikrokredita, šta je uticalo na povećanje kamata u mikrokreditnom sektoru, šta je potrebno uraditi kako bi se unaprijedio mikrokreditni sektor u BiH, ali i o aktivnostima *Udruženja mikrokreditnih organizacija u BiH AMFI* govori Elma Zukić, direktorica AMFI.

RAZGOVARALA Almasa Bajrić

BM: Sudeći prema izvještajima entitetskih agencija za bankarstvo mikrokreditni sektor u BiH je ostvario rast prihoda u prvih devet mjeseci ove godine. Šta je, prema Vašem mišljenju, potaknulo taj rast?

ZUKIĆ: Nakon perioda pandemije, od čijih posljedica se mikrokreditni sektor značajnije oporavio tek ove godine, susreli smo se sa novim izazovima. Period od 2020. do 2022. godine karakteriziralo je smanjenje privrednih aktivnosti, naročito u mikrobiznisima i malim porodičnim firmama, što se odrazilo i na mikrokreditni sektor. AMFI je zajedno sa svojim članicama i u saradnji na nadležnim institucijama, kreditorima i partnerima provodilo niz aktivnosti na jačanju institucionalnog kapaciteta sektora, transparentnosti, zaštiti korisnika usluga i podizanja standarda poslovanja. Sve navedeno je

U POSLJEDNJE DVIJE GODINE SMO NA NIVOU SEKTORA USPOSTAVILI SARADNJU SA BANCA ETICOM, KOJA SE BAVI ETIČKIM FINANSIRANJEM KRAJNJIH KORISNIKA, SA CILJEM PODRŠKE KLIJENATIMA MIKROKREDITNOG SEKTORA

rezultiralo značajnim napretkom i jačanjem sektora, sa ciljem podrške građanima, prvenstveno ranjivim kategorijama stanovništva, kao što su žene, mladi, startupi. Provedeno je niz aktivnosti na optimizaciji troškova, u segmentu unapređenja digitalnih alata koje koristimo u mikrokreditnom sektoru, što je uticalo na poboljšanu efikasnost i smanjenje troškova poslovanja. Moram naglasiti da u međuvremenu nije došlo do smanjenja broja radnih mjesta tako da se strah da će ljudi biti zami-

jenjeni mašinama u procesu digitalizacije pokazao neopravdan. Digitalizacija je omogućila da uposlenici mikrokreditnog sektora budu više usmjereni na proizvode i klijente, što je automatski generiralo rast podrške građanima. Analize AMFI pokazuju da mikrokreditni sektor u BiH ima direktan i indirektan uticaj na više od 20 posto stanovništva. Dodatno, radili smo vrlo intenzivno na uspostavljanju saradnje sa domaćim i međunarodnim kreditorima, koji su prepoznali ulogu i značaj mikrokreditnog

sektora, njegovu organiziranost, posvećenost kategorijama klijenata do kojih ne dopiru tradicionalne finansijske institucije, što je rezultiralo kontinuiranom podrškom za najosjetljivije kategorije stanovništva. U posljednje dvije godine smo na nivou sektora uspostavili saradnju sa Banca ETICOM, koja se bavi etičkim finansiranjem krajnjih korisnika, sa ciljem podrške klijentima mikrokreditnog sektora. Intenzivno smo radili i na drugim međunarodnim kreditnim linijama, koje se već realiziraju ili će realizacija ubrzo krenuti. Prva investicija francuske razvojne banke PROPARCO je ostvarena u 2023. godini, što je važno za bh tržište. Važno je istaknuti da AMFI već četvrtu godinu organizira konferencije sa sada već međunarodnim karakterom na kojima se govori o važnim pitanjima

Na tržištu mikrokredita u EU će nedostajati
16,7 biliona eura do 2027. godine

AMFI broji **25 članica** ili **99%**
mikrokreditnog sektora u Bosni i Hercegovini

kao što su ESG/SDG indikatori, zakonski okvir u kojem djelujemo, podrška ženama, mladima, unapređenje digitalne transformacije finansijskog sektora. Ističemo podršku u procesu energetske tranzicije i korištenja obnovljivih izvora energije, gdje smo radili na edukaciji i informiranju mikrokreditnog sektora, partnera i klijenata uz podršku *Habitat for Humanity*.

Za predstavnike mikrokreditnih organizacija organizirali smo niz edukacija o zakonskom okviru koje se tiču mikrokreditiranja, elektronskog novca, pranja novca, zaštite korisnika finansijskih usluga, korištenja obnovljivih izvora energije, ESG/SDG standarda, IT sigurnosti i standarda poslovanja te *Cloud sistema* itd.

Ipak, ključem uspjeha smatramo činjenicu da su mikrokreditne organizacije uspostavile vrlo čvrstu vezu sa klijentima koja nije izostala ni u vrlo izazovnom periodu pandemije COVID-19.

BM: Da li je tačno da su mikrokreditne organizacije smanjile kamate na mikrokredite?

ZUKIĆ: Zbog značajnih promjena na svjetskom finansijskom tržištu i poskupljenja novca koji se pozajmljuje od međunarodnih finansijskih insitucija, ali i domaćih banaka, mikrokreditne organizacije su bile prisiljene ili zadržati postojeće ili blago povećati kamate.

Imajući u vidu povećanje cijene novca za kreditiranje, moram naglasiti da su mikrokreditne organizacije u BiH, preuzele dio tih troškova, kako građani, zainteresirani za mikrokredite ne bi u potpunosti nosili teret poskupljenja. Ne smijemo zaboraviti visoku in-

flaciju, povećane troškove života, više cijene energije, povećane troškove poslovanja mikro i malih, porodičnih firmi, što se itekako odrazilo na uvjete života najugroženijih kategorija, čime su se njihove potrebe za mikrokreditiranjem povećale.

BM: Zašto su kamate u mikrokreditnom sektoru veće od kamata u bankama?

Sve više ljudi uzima mikrokredite za pokretanje vlastitih biznisa

BM: Ko su klijenti mikrokreditnih organizacija?

ZUKIĆ: Najčešći klijenti mikrokreditnih organizacija u BiH su najosjetljivije kategorije stanovništva, žene, mladi, kao i mali poduzetnici i poljoprivrednici kojima nedostaju sredstva da unaprijede svoju poslovnu djelatnost. Raduje nas da se sve veći broj klijenata mikrokreditnih organizacija odlučuje na uzimanje mikrokredita za pokretanje vlastitih biznisa, mikro i malih porodičnih firmi, koje osiguravaju finansijsku stabilnost porodicama. Pogotovo je značajan procenat plasiranih mikrokredita u ruralnim sredinama, gdje se for-

ZUKIĆ: Često nedovoljna informiranost dovode do zablude. Zato želim istaknuti, da mikrokreditne organizacije sa aspekta transparentnosti i zaštite korisnika krajnjih usluga imaju obavezu jednakog ponašanja, kao i druge finansijske institucije, u smislu jasnog isticanja efektivne kamatne stope i

drugih uslova.

Cijena kredita se formira prvenstveno na osnovu ulazne cijene izvora finansiranja. Mikrokreditne organizacije sredstva ne mogu prikupljati putem depozita, već moraju posuđivati sredstva u obliku kredita od banaka i međunarodnih finansijskih institucija. S obzirom da su kamate na depozite u BiH na jako niskom nivou, dok su

miraju mala porodična gazdinstva, koja osiguravaju socijalnu stabilnost porodica. Mikrokreditne organizacije u BiH samostalno pokreću inicijative i kreiraju ponude za tržište. Naprimjer, neke članice AMFI niz godina nude mikrokredite namijenjene energetske efikasnosti. U saradnji sa međunarodnim organizacijama i institucijama kreirani su proizvodi koji omogućavaju klijentima da povećaju stepen energetske efikasnosti u svojim domaćinstvima ugradnjom nove stolarije i utopljanjem kuća i stanova pri čemu međunarodni donatori snose troškove kamata.

sa druge strane kamate na kredite porasle, jasno je da je trošak sredstava za banke dosta povoljniji od troška koji imaju mikrokreditne organizacije. Troškovi mikrokredita su značajno viši od troškova kredita tradicionalnih finansijskih institucija, jer je i koncept poslovanja drugačiji, u operativnom smislu.

Mikrokreditne organizacije svojim klijentima osiguravaju uslugu na lokacijama koje klijentima najviše odgovaraju npr. domovima, poslovnim objektima, dok većina tradicionalnih organizacija preferira dolazak klijenata u poslovne jedinice. U cijenu ulazi i rezerva za kreditne gubitke. Mora se uzeti u obzir da je prosječan iznos mikrokredita 3.000 KM, što značajno povećava troškove. Sve navedeno se uključuje u izračun kamatne stope kako bi organizacije pokrile troškove poslovanja te postigle nivo finansijske održivosti. Činjenica je da su na tržištu kratkoročni krediti skuplji u odnosu na dugoročne te da ako kredit možete dobiti brže, bez većih provjera, veći je i rizik, ali pitanje etičkih načela se ne smije zanemariti. Odobreni krediti na manji vremenski period podliježu i većim kamatnim stopama. Važno je istaknuti da mikrokreditne organizacije osim finansijskih, pružaju i nefinansijske usluge klijentima, kao što je savjetovanje o poslovanju, marketing usluge, povezivanja korisnika usluge kroz prodajne platforme, savjetovanja stručnjaka itd.

Mikrokreditne organizacije klijentu mogu ponuditi samo jedan proizvod – kredit. Za razliku od tradicionalnih finansijskih institucija koje nude u prosjeku i do sedam proizvoda po jednom klijentu, što rezultira profitabilnošću koja je na znatno većem nivou u odnosu na mikrokreditne organizacije.

BM: Sve više građana BiH okreće se kreditiranju u MKO sektoru. Da li se mijenja profil klijenata koji se obraćaju mikrokreditnim organizacijama?

ZUKIĆ: Mikrokreditni sektor u BiH je prepoznat kao

pouzdan i efikasan i povjerenje građana nismo iznevjerili tokom 27 godina postojanja.

Svjedočimo da se mikrokreditni sektor kako u svijetu, tako i u BiH, sve više razvija.

Ne treba zaboraviti činjenicu da je mikrokreditni sektor u BiH nastao 30-tih uz podršku međunarodnih institucija, a u želji da se ekonomski osnaži i pruži finansijska podršku najranjivijim kategorijama građana. Imajući u vidu trenutna dešavanja u svijetu neosporno je da će mikrokreditni sektor biti važan alat za oporavak.

Činjenice je da se tržište brzo mijenja, potrebe klijenata se razvijaju i mijenjaju, dok se zakonski okvir puno sporije prilagođava potrebama tržišta. No, to nas ne amnestira da odustanemo od promjena, već da uhvatimo korak sa tržištem i potrebama klijenata. Očekujemo da će zakonski okvir kad je u pitanju mikrokreditni sektor doživjeti evoluciju u narednoj godini, kada je BiH u pitanju. Postojeći zakonski okvir nije se mijenjao 17 godina.

U BiH još uvijek treba raditi na podizanju svijesti o ulozi i značaju mikrokreditnog sektora kada je u pitanju razvoj socijalnog poduzetništva.

Važna tržišna niša koja se posebno razvija u posljednjem desetljeću je energetska tranzicija i korištenje obnovljivih izvora energije, uz podršku mikrokreditnih organizacija. Postojeći propisani parametri kredita za energet-

Postojeći zakonski okvir u BiH nije se mijenjao 17 godina, kaže Zukić

MIKROKREDITNI SEKTOR SVOJIM USLUGAMA POKRIVA OKO 20 POSTO STANOVNIŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

sku tranziciju postaju nedovoljni i zahtijevaju promjene.

Poredeći BiH sa zemljama EU, postoji razlika, jer EU zemlje nude sistemsku podršku najranjivijim kategorijama građana, putem subvencija i grantova države za pružatelje mikrokreditnih usluga i tako se ni-

hov koncept prilagođava potrebama građana. Prema podacima za 2021. godine, usluge mikrokreditnog sektora koristi 1,33 miliona ljudi u svijetu. Bruto portfolio mikrokreditnog sektora iznosi 4,4 biliona eura. Prema podacima EU, mikrokreditni sektor svojim uslugama pokriva oko

20 posto stanovništva, kao što je slučaj i u BiH. *Evropska komisija* je procijenila da će na tržištu mikrokredita nedostajati 16,7 biliona eura do 2027. godine. Što pokazuje koliko rastu potrebe klijenata mikrokreditnog sektora.

BM: Mikrokreditne organizacije mnogo pažnje posvećuju digitalizaciji. U kojoj fazi je proces digitalizacije u sektoru?

ZUKIĆ: Nažalost, ne u onoj mjeri koliko bi mi željeli. Uzrok tome nije u mikrokreditnom sektoru, već u nedostatku adekvatne zakonske regulative koja bi pokrenula digitalnu revoluciju ne samo u finansijskom sektoru, već i u svim ostalim sferama društva. Za sada, i u mjeri kojoj je to zakonski moguće, mikrokreditne organizacije koriste digitalna rješenja kako bi unaprijedili svoje interne procese, poboljšali korisnička iskustva i smanjili troškove klijenata. Ali nedostaje onaj ključni dio koji je već uveliko prisutan u mnogim zemljama, a to je digitalizacija kompletnog kreditnog procesa ili mogućnost da klijent iz udobnosti svog doma i bez posebne dokumentacije ima pristup širokoj paleti finansijskih usluga, koristeći modernu tehnologiju.

BM: Koliko AMFI sada ima članica?

ZUKIĆ: Jedan od ključnih strateških ciljeva definisanih 2019. godinu kada je AMFI brojalo devet članica bilo je okrupljavanje sektora i jačanje institucionalnog kapaciteta. Sa

MIKROKREDITNI SEKTOR U BiH JE PREPOZNAT KAO POUZDAN I EFIKASAN I POVJERENJE GRAĐANA NISMO IZNEVJERILI TOKOM 27 GODINA POSTOJANJA

ponosom možemo reći da smo se približili cilju, jer AMFI broji 25 članica ili 99 posto mikrokreditnog sektora u BiH.

Nadamo se da ćemo u narednom periodu uspjeti objediniti mikrokreditni sektor kada su u pitanju zemlje Zapadnog Balkana, u vidu alijanse za zajednički nastup prema EU.

BM: Koje aktivnosti i kampanje AMFI provodi sa mikrokreditnim organizacijama i na koje oblasti su usmjerene?

ZUKIĆ: U posljednje vrijeme evidentna je potreba za ublažavanjem uticaja klimatskih promjena i provedbu zelene tranzicije te generalno ispunjavanje ciljeva održivog razvoja. Stoga, predstavnici finansijskog i nefinansijskog sektora u svijetu uveliko rade

na uvođenju ESG koncepta koji predstavlja skup ekoloških, društvenih i upravljačkih faktora koje organizacije uzimaju u obzir prilikom definiranja i provedbe aktivnosti održivog razvoja poslovanja.

U skladu sa tim, AMFI je uz podršku *Evropskog fonda za jugoistočnu Evropu (EFSE DF)*, koji je prepoznao ulogu mikrokreditnog sektora i implementaciju *Deloitte*, u završnoj fazi realizacije projekta *Savjetodavni okvir za okolišne i društvene standarde za mikrofinansijski sektor*. Glavni cilj projekta je krei-

ranje ESG strategije za mikrofinansijski sektor za razvoj zelene ekonomije uz minimiziranje društvene nepravde, kao i osiguranje uslova za klimatsku tranziciju i okolišna rješenja. Evidentno je da je pojedine mikrokreditne organizacije niz godina identificiraju i prate ESG indikatore te je bitno da ove dobre prakse prenesu i na ostale mikrokreditne organizacije.

Bh. mikrokreditni sektor može biti pozitivan primjer za regiju u pogledu implementacije ESG aktivnosti u finansijskom sek-

toru. AMFI je u februaru 2023. godine sa *Habitat for Humanity* potpisao je *Memorandum o razumijevanju* za naprijednje stambenog mikrofinansiranja za podršku klimatskoj adaptaciji i energetskej tranziciji. Kroz ovaj projekat želimo staviti u fokus domaćinstva, jer je opći utisak da su domaćinstva nekako potisnuta iz javne diskusije o energetskej tranziciji, iako su domaćinstva najveći potrošači proizvedene energije u BiH. Mikrokreditni sektor ima značajno iskustvo u finansiranju projekata energetske efikasnosti u BiH, može dati nemjerljiv doprinos energetskej tranziciji domaćinstava u našoj zemlji i biti važan alat u ispunjavanju ciljeva iz *EU zelene agende*. **B**

Usluge mikrokreditnog sektora koristi
1,33 miliona ljudi u svijetu.

4,4 biliona eura
iznosi bruto portfolio mikrokreditnog sektora